

DIN TOPONIMIA BĂLȚII BRATEȘULUI

DE

PAUL PĂLTĂNEA și VALENTIN ȚURLAN

După cum se știe, cea mai mare parte a Bălții Brateșului a devenit, prin desecări și alte amenajări, o întinsă regiune agricolă. Transformările petrecute aici, cu aproape trei decenii în urmă, au dus la dispariția iezerelor, ghiolurilor, japșelor, barcurilor, batacurilor, girlelor, grindurilor etc. și, ca urmare, a început procesul de uitare a toponimiei legate de vechile realități fizico-geografice.

În cele de mai jos, prezentăm toponimele întâlnite pe o hartă a Bălții Brateșului, întocmită, la 4 aprilie 1831¹, de inginerii hotarnici Leon Braun și Josef Beller² și folosită ca document în procesul (5 septembrie 1834 — 31 august 1835) dintre aga Constantin Roset³, proprietarul satului Măstăcani, și marele logofăt Lupu Balș⁴, proprietarul satului Foltești⁵.

Numelor notate în legendă⁶ ori în cuprinsul hărții le vom adăuga pe cele întâlnite în documentele redactate cu prilejul procesului amintit. Acolo unde va fi posibil, vom menționa atestările anterioare, reținând, totodată, și informațiile care contribuie la stabilirea etimologiilor. În cazul în care toponimele luate în discuție ori altele menite să le lămurească au apărut în răspunsurile la anchetele efectuate în zonă⁷ pentru *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vom face convenita mențiune prin indicația ANCHETĂ.

Sub numele *Balta Brateșului* s-a înțeles atât lacul propriu-zis cât și regiunea inundabilă din nordul acestuia, pe o lungime de circa 32 km și pe o lățime care, variind între 4 și 12 km, se cuprindea între albia minoră și terasa inferioară ale Prutului⁸. Într-un document emis, în ianuarie 1830, de divanul

¹ ASB. *Planuri Covurlui*, 3.

² Pentru activitatea lor, vezi Constantin C. Giurescu, *Contribuții la istoria științei și tehnicii românești în secolul XV—începutul secolului XIX*, București, 1973, p. 73—74.

³ Era fiul lui Mihai Roset și al Mariei Catargi. Cf. R. Rosetti, *Familia Rosetti*, I, București, 1938, p. 89—90, 120.

⁴ Era fiul lui Teodor Balș, mare vornic și al Zoiței Roset. Cf. Maria Dogaru, *Un armorial românesc din 1813. Spița de neam a familiei Balș dotată cu steme*, București, 1981, p. 115 și R. Rosetti, *Familia...*, p. 97.

⁵ Pricina fiind mai veche, o hartă a Bălții Brateșului întocmise, la 25 aprilie 1817, inginerul Dumitrache Chelemen. Vezi ASI, *Anaforele*, 2, f. 272.

⁶ Corespunzând cifrelor romane cuprinse în hartă.

⁷ De către Grigore Racariu și Valentin Țurlan de la Universitatea din Galați.

⁸ Cf. Platon, *Contribuții*, 56 și *Din lupfa*, 90—91; Giurescu, *Ist. pesc.*, 116.

Moldovei, zona de care ne ocupăm este delimitată în felul următor: „care lac, după *apălușare* și vărsare apii Dunării a malului stîng, are început și ființa sa tocmai lîngă Galați, pe unde este plecarea vărsăturii Dunării piste malu ci se vede și de acolo să întinde ca o lungime de opt ceasuri pe pămînt Moldovei, în ținut Covurluiului, numit lac al Brateșului, iar lățimea sa, pînă la unile locuri fiind ca de patru ceasuri, pe la altele de trei și de două, să micșorează pînă la un cifert de ceas după starea locului, mărginindu-se la lățimea aceasta pînă la hotarul malului din a drept al Prutului [sic !], unde cade și apa aceasta în Dunăre și unde mai dobîndește lacu înconjurare de bălți din vărsăturile Prutului, care să numesc a fi tot a Brateșului”⁹.

I. Toponime trecute în legenda hărții

1. PISCUL COVURLUIULUI

[ANCHETĂ : *K'iseu Covurluiului* ; între Măst. și Folt.] Atestat în iulie 1520, cînd se întărește hotarul iezerului Oreahov, situat în stînga Prutului (DIR, XVI, A, I, 165 -166, Costăchescu, *Doc. Ștefăniță*, 230 - 231). Toponim descriptiv, apărut prin polarizare toponimică¹⁰ de la numele apei.

2. GRINDUL DE SUB PISC

E situat lîngă Piscul Covurluiului. Atestat tot în iulie 1520 (DIR, XVI, A, I, 165 -166). Toponim descriptiv, apărut prin polarizare toponimică.

3. GÎRLA LUI SAVIN

Situată între Măst. și Folt. Hidronim personal.

4. PRUT (Apa~ului)

În documentele interne, hidronimul Prut este atestat mai întîi la 6 iulie 1438 (DRH, A, I, 262).

5. BALTA BĂTCĂRIEI

Situată între Măst. și Folt. În H (1891 -1896) e notat hidronimul *Fundu Bătcăriilor*, între Frum. și Siv. Hidronim descriptiv : de la apelativul *bătcărie*¹¹. Vezi *bătcă*, s.f. „pește verde-albăstrui pe spate și argintiu pe abdomen, *Blicca bjrknna*“ (DM) și *bălcă*, s.f. „babiță“, „pelican“ (DA). Comp.

cu *Stărcăria*, baltă pe teritoriul Folt. (Pacu, *Dicț. Cov.*, 151). Vezi și *Lacu Stricăriilor* și *Grînda Stricăriilor* în H (1891 -1896) [ANCHETĂ : *Grînda Stricării* la V de Lacu Lung și la E de *Grînda Prestișilor*, spre Prut (Măst.)].

6. BALTA TĂULUI

[ANCHETĂ : *Lăcu Tău*, la V de Lacu lu Zaharia, și, prin polarizare toponimică, *Grînda Tăului*, la S de Lacu Tău (Folt., în hotar cu Măst.)] Vezi și Pacu, *Dicț. Cov.*, 154 și H (1891 -1896), unde e notat, în plus, hidronimul *Poala Tăului*. Apărut prin toponimizare absolută a entopicului *tău*, s.n. „apă stătătoare, puțin adîncă ; baltă ; lac ; iezer“ < magh. *tó* (DM), cu circulație în Banat, Crișana, Transilvania și Moldova¹². Tautologia se explică prin faptul că entopicul *tău* nu este cunoscut în zonă.

7. GÎRLA TĂULUI

Gîrla care alimenta Balta Tăului, notată și în H (1891 -1896). Hidronim apărut prin polarizare toponimică.

8. ȚĂRUȘILE¹³ (Balta~)

[ANCHETĂ : *Țărûșili*, ghiol situat la S de Lacu Tău, și, prin polarizare toponimică, *Grînda Țărûșului* (Folt.)] În H

⁹ ASI, *Condicta* lit. K/345, f. 105--107 (apud Platon, *Contribuții*, 56).

¹⁰ Vezi Moldovanu, *Principii*, 81.

¹¹ Pentru toponimele formate cu sufixul *-ărie*, vezi Iordan, *Toponimia*, 418, unde se precizează că „majoritatea au sens colectiv, în special cele cu nume de animale în temă“.

¹² Vezi E. Jauitsek, *O clasificare în microtoponimie. Nume topice românești de origine maghiară*, în vol. *Studii și materiale de onomastică*, București, 1969, p. 77.

¹³ Lectură probabilă.

(1891–1896): *Țărușu*. Hidronim descriptiv; pluralul hidronimului *Țărușu(a)*¹⁴.

9. BARCU LIAHULUI

[ANCHETĂ: *Băreu Leăhului* și, prin polarizare toponimică, *Gîrla Leăhului*, la S de Țărușele (Folt.).] Hidronim personal: din antroponimul *Leahu* (DOR, 308; atestat într-un document moldovenesc la 1495; cf. Pătruț, *Nume*, 21; vezi și Iordan, *Toponimia*, 276). Neamul lui Ion *Leahu* stăpinea, la 14 mai 1563, jumătate din satul Grăpeni (DIR, XVI, A, II, 163–165), astăzi parte din satul Cavadinesti, jud. Galați. Vezi și Gonța, *Satul*, 165. Un *Iezerul Leahului*, atestat la 5 ianuarie 1459 (DRH, A, II, 116), era la N de Rog. (cf. Pacu, *Dicț. Cov.*, 112).

10. BUTUCILE LA LUPĂRII (Gîrla ~)

Situată pe teritoriul Stoic. [ANCHETĂ: *Butucu Mării* și *Bătuca N'ic*, gîrle care ieșeau din Prut și dădeau în ghiolurile Tinosu – prima și Zoroiu – a doua (Tăt. – Șiv.).] Hidronim descriptiv: pluralul hidronimului *Butucu(a)*.

11. GÎRLA ORIAVULUI

Gîrlă a iezeralui Oreahov, din stînga Prutului, atestat în iulie 1520 (DIR, XVI, A, I, 165–166). Prin polarizare toponimică, se numea *Oreahov*, la 28 aprilie 1813, o parte din moșia satului Folt. (în dreapta Prutului), care la 5 septembrie 1834 era proprietatea logofătului Lupu Balș (ASI, *Anaforale*, 2, f. 274). Din sl. răsărit. *orēchōn* „nucel” < *orēchū* „nuc” (Petrovici, *Studii*, 193; vezi și Iordan, *Toponimia*, 84, 479).

12. GÎRLA CUCIOGULUI

Situată pe teritoriul Folt. Hidronim descriptiv: comp. cu *cocioe*, s.n. „baltă”, „ghiol” (vezi Țurlan, *Termeni*, 79 și Giurescu, *Ist. pesc.*, 108).

13. CIOLANEȚUL (Balta~)

[ANCHETĂ: *Șulinetu*, ghiol la S de *Lup(u)oașa*; „avea sulin(i) dîi baltă” (Folt.).] Vezi și Pacu, *Dicț. Cov.*, 38. În H(1891–1896) se înregistrează și toponimele *Poteca Ciulinețului* și *Coasta Ciulinețului* (Folt.). Atestat în 1520 într-o întărire generală acordată de Ștefăniță vodă Mănăstirii Humorului: „un iezăr anume Orehovul și două *șomoldoace*¹⁵ lîngă dinsul, anume Beșilele¹⁶ și Ciulinețul” (DIR, XVI, A, I, 165–166; Costăchescu, *Doc. Ștefăniță*, 230–231). Hidronim descriptiv rezultat prin toponimizarea absolută a entopicului *ciulineț* „baltă cu apă rău miroitoare și nămol rezultat din putrezirea plantei numită *ciulin*”¹⁷.

14. TOCHILIANA (Balta~)

[ANCHETĂ: *Tok'iliāna*, ghiol la E de Stoic.] O gîrlă *Topileana*, în stînga Prutului, atestată în 1536 (DIR, XVI, A, I, 384–385), 1543 și 1541, „ieșea din Belev și cădea la Troian” (*ib.* III, 166), „în Orehov” (*ib.* I, 407–408). Hidronim descriptiv, rezultat prin toponimizarea absolută a entopicului *topilean* < *topilă* „baltă unde topește femeile cînepa, inul” (vezi nr. 16.) + suf. dim. *-eană* (vezi Pascu, *Sufixele*, 305, 332). În opoziție privativă¹⁸ cu *Tok'ila* (vezi nr. 16).

15. FERESTI („O siliste vechi numită~”)

Oiconim personal. Atestat la 15 iulie 1448 (DRH, A, I, 397–398). A fost pe teritoriul satului Stoic., în zona desecată a Bălții Brateșului. Editorii documentului l-au localizat „lîngă” Folt. Din antroponimul *Fara* (vezi DOR, 271)¹⁹. La 24 septembrie 1468, satul era în stăpînirea lui Ștefan Cernat și era numit „unde a fost Fara” (DRH,

¹⁴ Vezi Gh. Bolocan, *Stratificare în toponimie*, în LR, XXIV, 1975, nr. 6, p. 585.

¹⁵ Iezere sau bălți mai mici (Giurescu, *Ist. pesc.*, 80 și 108).

¹⁶ Vezi Racariu, *Top.*, 100.

¹⁷ Gr. Antipa, *Pescăria și pescuitul în România*, București, 1916, p. 196. Pentru răspîndirea hidronimului *Ciulineț*, vezi Țurlan, *Din terminologia*, 332 și Vințeler–Chirilov, *Microtoponimia*, 304.

¹⁸ Vezi Moldovanu, *Principii*, 84.

¹⁹ Vezi Pătruț, *Nume*, 125 și Paul Păltănea, *Observații asupra indicilor de nume*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol”, Iași, XXII, 1985, 2, p. 797.

A, II, 225–226). Nu putem preciza când a dispărut. Toponimul *Ferești* era folosit și în anii 1844–1845 (APR, XIII, 2. p. 218)²⁰.

16. GRINDU TOGHILI [I]

[ANCHETĂ: *Tok'ila*, la N de Stoic. și la V de calea ferată Galați – Birlad; „are stuf, este baltă de 5 ha și în prezent“ (Folt.)²¹. Pe teritoriul Folt. a fost și un lac numit *Cinipăriții* „unde se făcea cînepă cînd apele nu inundau șesul“.] Toponim descriptiv, rezultat prin polarizare toponimică.

17. GÎRLA LUPULUI (~, „din vechi *Flimu*“²²)

Situată în dreptul Stoic. [ANCHETĂ: *G'ôlu Lupărița*, pe teritoriul Folt.] Hidronim descriptiv.

18. LIOLOA (Balta~)

Situată pe teritoriul satului Stoic. Hidronim personal: comp. cu *Lola*²³ și *Liolan*²⁴ (Iordan, DNFR, 280), ucr. *L'ul'a*, cu derivatul *L'olyč* (Vincenz, *Tratté*, 281–282).

19. LIȘTIGHILI

Situată pe teritoriul Stoic. Hidronim, plural al hidronimului *Lișteava*, rezultat prin toponimizarea absolută a entopicului *lișteavă*²⁵ < *lișteav*, adj., la care dicționarele înregistrează și sensurile: „(despre ape) murdar, turbure, mocirlos, mlăștinos, nămolos“ (DM), „lioarecă, îmbibat cu apă“ (CADE). Vezi și *Lișteghia*, lac în Balta Brăilei²⁶.

20. BRÎNZANU (Balta~)

[ANCHETĂ: *Jápsa Brinzánului* și,

prin polarizare toponimică, *Grîndu Brinzánului* (Stoic.).] Hidronim personal: din antroponimul *Brinzan* (vezi DOR, 217).

21. OCHIU (Balta~)

[ANCHETĂ: (*u*)*Ók'u Mări* și (*u*)*Ók'u N'ie*, părți din Țărușele (Folt.).] Hidronim descriptiv, rezultat prin toponimizarea absolută a entopicului *ochi*, s.n. „suprafața bălții neacoperită cu stuf sau papură“ (Țurlan, *Terment*, 80)²⁷.

22. LEMNOSU

[ANCHETĂ: *Lăcu Lemn(u)ósu* și, prin polarizare toponimică, *Girtoiu Lemnosului* (Stoic.).] Notat și în H (1891–1896). Hidronim descriptiv, rezultat dintr-o structură formată din entopic+adjectiv, prin pierderea entopicului și substantivizarea adjectivului. Vezi *Lăcu Lemnos* sau *Lemnosu* și în Balta Brăilei²⁸.

23. BOȘICĂ (Balta~)

Situată pe teritoriul Stoic. Probabil un hidronim personal: vezi antroponimul *Boșică* < *Boș*; cf. *boș* < *te. boš* „gol“ (DOR, 211).

24. PÎNZĂ LATĂ

[ANCHETĂ: *Pînză Lătă*, ghiol între Stoic. și Tăm.] Notat și în H (1891–1896). Hidronim descriptiv (*pînză* „întindere de apă“) ori personal (*Pînză Lată* – su-pranume).

25. BALTA COBĂLII

[ANCHETĂ: *Cobălu*, ghiol în dreptul Stoic.] Hidronim descriptiv: Iordan, *Toponimia*, 506, înregistrează numeroase toponime care au la bază sl. *kobyła* „equa“.

²⁰ Pentru relația între *fața* „gîntă“, „conducătorul unei gînti“ și *Fărești*, vezi Gonța, *Satul*, 52; vezi un *Ferești*, nelocalizat, probabil cel din Vaslui, la 1728–1729, în *Cronica Ghiculeștilor*, București, 1965, p. 285. Pentru *Ferești*, jud. Vaslui, Bogrea, *Pagini*, 300, trimite la antroponimul *Feer, Fetr* < magh. *Fehér* „Albu“.

²¹ Vezi *Tochilele*, baltă la N de Bădălan, cartier al Galațiului, în H (1891–1896).

²² Lectură probabilă.

²³ Vezi Reguș, *Antroponimele*, p. 215.

²⁴ Avînd, probabil, ca temă gr. *Lioli(s)* (vezi Iordan, DNFR, 280).

²⁵ Entopicul *lișteavă* circula în zona Dunării cu sensul „loc mai adînc în teren cu apă și stufăriș“ (com. Suhala, jud. Teleorman). Ca hidronim, e atestat, în sec. XVI, pentru zona Orlea–Corabia (DIR, B, XIII–XVI, indice 79). Vezi *Hlișteava*, baltă pe Sîret, în dreptul comunei Tudor Vladimirescu, județul Galați.

²⁶ I. Delescu, B. Demetrescu-Oprea, N.Th. Vâlcu, *Dicționar geografic al județului Brăila*, București, 1894, p. 151.

²⁷ Iordan, *Toponimia*, 38: „cu deosebite lacuri, mlăștini și virtejuri poartă acest nume“.

²⁸ Vințelul–Chirilov, *Microtoponimia*, 307.

26. BARCU (Balta~)

În cuprinsul hărții: *Barcu Mieri*. [ANCHETĂ: *Bărcu Măriș* și, prin opoziție echi-polentă, *Bărcu N'ic*, între Stoic. și Tăm.]. Notate și în H (1891—1896). Hidronim descriptiv, rezultat prin toponimizarea absolută a entopicului *barc*, s.n.²⁹. DA consideră că înțelesul „lac“, dat de Cihac, II, 546, „nu se poate atesta“. În zona Prutului, apelativul *barc* numește o „gîrlă sau un canal natural“ (Rog., unde un asemenea *barc* unea bălțile Perja și Pochina; cf. Pacu, *Dicț. Cov.*, 131), „un loc mai adînc în baltă“ (Turhan, *Din terminologia*, 330), „apă stătătoare de formă rotundă“ [ANCHETĂ: Folt.³⁰].

27. LIȘCOIU (Balta~)

Situată pe teritoriul Frum. [ANCHETĂ: *Lișcoiu*, ghiol la S—E de Tuluc., lângă ghiolul Dadova.] Hidronim personal: din antroponimul *Lișcoiu* < *Lișcu* + suf. augm. -*oiu* (vezi DOR, 309 și Iordan, DNFR, 281)³¹.

28. BURSUCU (Balta~)

[ANCHETĂ: *Bursăcu* și, prin opoziție privativă, *Bursușelu*, ghioluri; prin polarizare toponimică: *Gîrla Bursăcu* (Frum.).] Vezi *Bursuc*, gîrlă a iezelui Belev, în stînga Prutului, atestată în 1543 (DIR, XVI, A, I, 407—408). Hidronim descriptiv ori personal (*Bursuc* — antroponim; cf. Iordan, DNFR, 90).

29. GÎRLA LATĂ

[ANCHETĂ: *Gîrla Lătă* (Frum.).] Vezi și Racariu, *Top.*, 103. Hidronim descriptiv.

30. MĂTUSOIU (Balta~)

[ANCHETĂ: *Mătăsăiu*, ghiol (Frum.).] Hidronim personal: din antroponimul *Mătăsăiu* (vezi DOR, 319).

31. RĂTUNDU (Balta~)

[ANCHETĂ: *Rotîndu*, ghiol pe teritoriul Tăt.] În H (1891—1896): *Rotundu*, japsă și grind pe teritoriul Frum. Hidronim descriptiv, rezultat ca la nr. 22. Vezi nr. 46 și 66.

32. FRUMUȘĂLU

[ANCHETĂ: *Frumușălu*, ghiol pe teritoriul Frum.] Hidronim descriptiv. Forma diminutivală de masculin se explică prin acordul cu genul termenului entopic (*ghiol*). Vezi, tot aici, și *Frumușă*, pîriu, vale, sat³². Posibilă și o explicație din antroponimul *Frumușel(u)* (cf. Iordan, DNFR, 209).

33. GÎRLA REPEDE (Balta~)

[ANCHETĂ: *Gîrla Răpida* și, prin polarizare toponimică, *Grindu Răpidii*, între Șiv. și Tuluc.] Notată și în H (1891—1896). O altă gîrlă *Repedea* este amintită în hriseoul din 1 ianuarie 1757, cînd este dăruit Mănăstirii Sf. Spiridon din Iași „locu domnesc“ de la Galați: „maļu Dunării în glosu păn în gîrla *Reapidii*“ (vezi *Ion Neculce*, IX₁, 1931, p. 158). Hidronim descriptiv³³.

34. GHIZOIU (Balta~)

[ANCHETĂ: *Gîzoiu*, *barc* în dreptul Ijd.] Atestat în 1606 (CDM, I, 301). Hidronim personal (vezi Racariu, *Top.*, 101): din antroponimul *Ghizolu* (vezi *Ghisa*, cf. bg. *Gisju*, *Gisev*, la Iordan, DNFR, 222). Vezi nr. 61 și 62.

35. BĂTCĂRANU (Balta~)

Situată pe teritoriul Frum. Întrucît în H (1891—1896) hidronimul *Fundu Bătcărilor* e notat între Frum. și Șiv., presupunem că ghiolul Bătcăranu și-a putut avea „originea“ în Balta Bătcăriei (vezi nr. 5). În acest caz, am avea un hidronim descriptiv, provenit din *bătcari*, unde sufixul -*ar* derivă

²⁹ Vezi Porucic, *Lexiconul*, 36—37 și Iordan, *Toponimia*, 53—54.

³⁰ În zonă se întîlnesc numeroase hidronime descriptive sau personale avînd în structură entopicul *barc* „lac“, „ghiol“ (vezi Racariu, *Top.*, 104).

³¹ Vezi și *Lișcovul* (<ucr. *lyška* „vulpe“: Iordan, *Toponimia*, 477), pîriu ce se varsă în Prut, la S de Rog. (Pacu, *Dicț. Cov.*, 112).

³² Vezi Iordan, *Toponimia*, 446.

³³ Vezi o gîrlă *Repedea*, între Dunăre și iezera Cuhurului, în stînga Prutului, numită așa „de la curentul puternic ce caracterizează gîrla cînd curge apa din baltă“ (Giurescu, *Ist. pesc.*, 109).

un substantiv colectiv (ca *broscear, broțdear*) + suf. *-an(u)*, indicând originea (vezi Pascu, *Sufixele*, 84, 297).

36. BĂȘTILICĂ (Balta~)

[ANCHETĂ : *Băștilica*, gîrlă pe teritoriul Frum.] Hidronim personal (din antroponimul *Băștilică*, întâlnit ca supranume) ori descriptiv (comp. cu *băștea* < te. *bahçe* „grădină (de zarzavat)”, sau bg. *bahča* „idem”³⁴; în turcă și bulgară se întâlnește și derivatul cu sufixul colectiv *-lik*³⁵).

37. VLACA (Balta~)

[ANCHETĂ : *Vlăca*, gîrlă și, prin polarizare toponimică, *Grîndu Vlășii*, pe teritoriul Frum.] Vezi *Vlaca*, gîrlă a iezeralui Belev, atestată în 1543 (DIR, XVI, A, 1, 407—408) și privă în Balta Brăilei. Hidronim personal: din antroponimul *Vlaca* (vezi DOR, 407).

38. ERESTIȚĂ COTU MARE A VĂLENIILOR (Balta~)

[ANCHETĂ : *La Côtu Vălén(i)*, cot al Prutului în dreptul Ijd., numit așa de la satul Văleni, aflat în stînga rîului.] Hidronim descriptiv.

39. GLIGHIȚA (Balta~)

[ANCHETĂ : *Glăg'ița*, ghiol între Frum. și Tuluc.] În H (1891—1896) : *Glăvița*. Hidronim descriptiv la baza căruia stă sl. *glava* „cap” (vezi Iordan, *Toponimia*, 20)³⁶.

40. LUNGU (Balta~)

[ANCHETĂ : *Bărcu Lângulu(i)*, pe teritoriul Frum. și *Lângu*, ghiol pe teritoriul Tuluc.] Hidronim personal: din antroponimul *Lungu*, frecvent.

41. GARAGIOVUL (Balta~)

Situată pe teritoriul Tuluc. Hidronim personal: comp. antroponimul bg. *Karačov*, *Karagöb* (Iordan, DNER, 99, 100).

42. GÎRLA MORII (~ „numită din vechi *Coleofuiu*, *Călmățuiu*”³⁷).

[ANCHETĂ : *Girle Mării* venea din Pietreasa și dădea în Gîrla Radului (Tuluc.).] Hidronim descriptiv.

43. O SILIȘTE VECHE

44. SILIȘTEA DUMII („O siliște veche numită din vechi~“)

În hrisovul din 15 iulie 1448, este menționată siliștea lui Duma, pe Călmățui. Într-un proces deschis în 1873 de către descendenții colaterali ai familiei Cernat pentru revendicarea unei părți din Balta Brateșului, în temeiul hrisovului din 15 iulie 1448, „satu și siliștea Dumii” sînt amintite ca aparținînd moșiei Brateș (ASG, CAG, sec. II 1875, dos. 7, f. 1—1^v). Unii istorici plasează *Călmățuiul* și *Siliștea Dumii* în ținutul Tecuci (vezi Platon, *Din lupta*, 105, nota 82). Această localizare a putut fi influențată de documentul din 1837 prin care Epitropia Sf. Spiridon replica la hotărîrea judecătoreii de Covurlui: „toată lumea să poată minuna cum giudecătoria de Covurlui i-au făcut o așa nedosnică înțelegere că adică Tonceștii cu gîrla și girle lui Brateș și *săliștea Dumii* (s.n.) ar fi între Prut și Pruteț, cînd ispisocul le arată ca fiind așezate pe Călmățui” (ASI, Tr. 379, f. 282—285)³⁸.

Faptul că inginerii hotarnici notau pe hartă, în 1831, în zona Bălții¹ Brateșului din apropierea Tuluc., *o siliște veche numită din vechi siliștea Dumii*, închide discuția. Pentru *Călmățui* și *Toncești*, vezi nr. 42 și 71. Oiconim personal: antroponimul *Duma*, frecvent în secolul al XV-lea („11 boieri ai lui Ștefan cel Mare îl poartă ca prenume”, DOR, 268).

³⁴ Vezi Virgil Nestorescu, *Toponime românești în sudul Dunării*, în LR, XXVII, 1978, nr. 3, p. 281.

³⁵ În turcă sufixul colectiv *-lik*, atașat la substantive comune, formează frecvent toponime (cf. Ion Penișoară, *Elemente de toponimie turcească în Dobrogea*, în LR, XXVII, 1978, nr. 3, p. 295).

³⁶ Entopieii *cap*, *coadă*, *poală* sînt, în zonă, curent folosiți pentru a indica părțile componente ale unei bălți.

³⁷ Leturi probabile. Lectura *Călmățui* se susține prin vecinătatea Siliștii Dumii (vezi nr. 44) și a siliștii Toncești (vezi nr. 71).

³⁸ Apud Platon, *Din lupta*, 105.

45. LA PLĂCINTĂ

[ANCHETĂ : *Plășinta*, gîrlă, ieșea din Prute! și dădea în gîrla *Vărzăria* (Tuluc.).] Hidronim personal : din antroponimul *Plăcintă*. Un Neculai sîn *Plăcintă* ot Oncenej³⁹ e pomenit la 22 martie 1666 (ASB, Ms. 573, f. 203–204), iar o familie *Plăcintă* e menționată, la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, cu proprietăți în satele Liești și Salcia⁴⁰.

46. RĂDUNDA

Probabil baltă [ANCHETĂ : *Rotînda*, ghiol pe teritoriul Frum.] Hidronim descriptiv. Vezi nr. 31 : *Rotîndu*, numele unui ghiol aflat în apropiere, față de care evitarea omonimiei se face prin variația genului gramatical⁴¹. Vezi și *Rotîndu* și *Rotunda*, iezero în Balta Brăilei⁴².

47. PLĂMÎNA

Presupunem că este vorba de numele metaforic al unui lac sau ghiol. În Balta Brăilei purta acest nume un prival aflat la S de lacul Gîsca și care „acrisea“, mai multe bălți. Dacă e vorba de un lac sau ghiol, s-ar putea ca numele să fie în legătură și cu vegetația caracteristică : *plămîn dî baltă* „nufăr“ [ANCHETĂ : Foll.].

48. CHETROȘU (Balta~)

[ANCHETĂ : *Ketrôsu*, prival și, prin polarizare toponimică⁴³, grind pe teritoriul Tuluc.] În H(1891–1896) : *Pietrosu*, grind. Hidronim descriptiv. Rezultat ca la nr. 22.

49. PORCĂROIU (Balta ~)

[ANCHETĂ : *Porcârôia*, japsă pe teritoriul Tuluc.] Hidronim personal⁴⁴.

50. JAPȘA TĂTARULUI

Situată pe teritoriul Tuluc. Hidronim personal : din antroponimul *Tătaru* (DOR, 387). Posibil și din etn. *tătar* : într-un document din 30 martie 1618 se spune despre Șiv. că este „în drumul păgînilor tătari“ (vezi Racariu, *Top.*, 112).

51. DADU (Balta~)

Probabil aceeași cu *Dadova* (*Dadovu*, *Dadovu*). [ANCHETĂ : *Dădova*, ghiol pe teritoriul Tuluc.] Vezi și H (1891–1896). Un iezer *Daduvul* e menționat la 3 martie 1527, cînd este dăruit de Petru Rareș Mănăstirii Tazlău (DIR, XVI, A, I, 229). Într-un hrisov de dănie, din 29 aprilie 1552 (DIR, XVI, A, II, 26), se precizează că se află lingă satul *Tătăreanii*, astăzi Tăt. Și cu forma *Dadovul*, dintr-un document din 1615 de la Ștefan Tomșa (Stahl, *Studii*, 151 ; vezi și Platón, *Din lupă*, 107). Hidronim personal : din antroponimul *Dadu* (atestat documentar la 27 iulie 1448 : DRH, A, I, 402 ; cf. DOR, 256 și Goța, *Satul*, 158). Conținînd suf. posesiv *-ov*, hidronimul este, ca și *Oreahov* (vezi nr. 11), *Caragiov* (vezi nr. 41)⁴⁵, de origine slavă. Dacă *Dadu* ar fi un nume popular cert, am putea considera că sîntem în prezența unui toponim de dublă tradiție : românească și slavă.

52. DADU (Gîrla~)

Situată pe teritoriul Tuluc. Hidronim apărut prin polarizare toponimică. Vezi nr. 51 : *Dadu*, baltă.

³⁹ În zona satului Furcenii, com. Cosmești jud. Galați.

⁴⁰ Dragoș Moldovanu, *Stuf. -ari (pl. lui -ar) în toponimia românească – origine, funcționalitate, dinamică*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară“, Iași, tomul XXVII, 1979–1980, p. 45, nota 182.

⁴¹ Cf. Iordan, *Toponimia*, 393.

⁴² Vințeler–Chirlov, *Microtoponimia*, 309.

⁴³ Nu-i exclus ca polarizarea să se facă plecînd de la numele grindului. De regulă ea urmează direcția : nume de baltă → nume de gîrlă și nume de grind.

⁴⁴ Despre răspîndirea sufixului *-oi(u)*, întîlnit și în alte hidronime personale, precum *Lișcoiu* (vezi nr. 27), *Mănușoiu* (vezi nr. 30), *Ghizoiu* (vezi nr. 34), *Zoroiu*, gîrlă în H (1891–1896), vezi Al. Cristureanu, *Concordanțe între antroponimic și dialectologie*, în vol. *Studii de onomastică*, III, Cluj-Napoca, 1982, p. 41–45. Sextil Pușcariu considera că „numirile în *-oiu* se găsesc cu deosebire la mocanii crescători de oi din sudul Transilvaniei“ (Petrovici, *Studii*, 135). Pentru prezența păstorilor transilvăneni în zonă, vezi Ștefan Meleş, *Păstori ardeleni în Princi-patele Române*, în „Anuarul Institutului de Istorie Națională“, Cluj, III, 1926, p. 320.

⁴⁵ Vezi și *Somova*, japsă între Dunăre și linia ferată Galați–Reni, în H (1891–1896).

53. LA FLORIȘ ÎN GURA BRATEȘULUI

Toponim personal; vezi antroponimul *Floriș* < ung. *Floris* „Florian“ (Iordan, DNFR, 204).

54. LICANU sau LIȘCANU ⁴⁶ (Balta~)

Situată pe teritoriul Tuluc. Hidronim personal: din antroponimul *Licanu* (Iordan, DNFR, 204) sau *Lișcu* + suf. augm. *-an(u)* (ib. 281). Un document din 29 aprilie 1552 (DIR, XVI, A, II, 26–27) atestă în zonă hidronimul *Lișceanul*. Vezi nr. 27: *Lișcoiu*, ghiol lângă Dadova, pe teritoriul Tuluc. Opoziția între suf. *-oiu* și *-anu* evită omonimia ⁴⁷.

55. LA FUNDU SPĂII

[ANCHETĂ: *Spăia*, foltan, *Grîndu Spăii* cu *Căpu Spăii*, toponime pe teritoriul Tuluc.] În H (1891–1896): *Speia*. Toponim descriptiv (vezi *speia*, s.f. „un fel de coș“ – DOR, 374) ori personal (*Speia* – antroponim – DOR, 374).

56. GÎRLA SACĂ

Situată pe teritoriul Tuluc. Hidronim descriptiv.

57. BELCIUGILE

[ANCHETĂ: *Belsăgu Mări* și, prin opoziție echivalentă, *Belsăgu N'ic*, ghioluri pe teritoriul Tuluc.: „erau format de belsăg“⁴⁸. În H (1891–1896): *Belciugu*. Hidronim descriptiv: pluralul hidronimului *Belciug(u)*.

58. FUNDU VULPĂRII[I]

Situat pe teritoriul Tuluc. Toponim descriptiv (entopicul *vulpărie* este frecvent în zonă).

59. CURCUBETILE (Balta~)

Atestat începînd cu 1527, sub forma *Curcubeta* (DIR, XVI, A, I, 229; Costăchescu, *Doc.*, II, 340). Într-un document de

la Ștefan Rareș este amintită „gîrla *Curcubeta*“ (DIR, XVI, A, II, 26–27). În H (1891–1896): *Curcubeta*, grind. Hidronim descriptiv, apărut prin toponimizarea absolută a apelativului *curcubeta* „bostan“⁴⁹. Poate fi și un plural al hidronimului *Curcubeta(a)*

60. DĂDĂGHELU

[ANCHETĂ: *Dădăgeli*, grind lângă Dadova, pe teritoriul Tuluc.] Hidronim apărut prin opoziție privativă: *Dadon* (vezi nr. 51) + suf. dim. *-el*⁵⁰ (suf. *-ov* alternează cu *-og*).

61. GHIZA (Gîrla~)

Vezi nr. 62.

62. GHISA (Gîrla~)

Pe teritoriul Tuluc. Aceeași cu Ghiza (vezi nr. 61). Hidronim personal (n. pers. *Ghisa*, cf. Iordan, DNFR, 222). Dacă a rezultat prin polarizare toponimică (vezi *Ghizoiu*, bare), atunci trebuie să presupunem pentru nr. 34 o formă inițială *Ghiza* față de care *Ghiza* evită omonimia⁵¹. În acest caz, forma *Ghizoiu* < *Ghizu* + suf. augm. *-oiu*, ulterioară, a putut să apară pentru a întări înlăturarea confuziei⁵², înscriindu-se în același timp într-o serie mai largă a derivatelor în *-oiu*: *Gîrloiu*, *Zoroiu* în H (1891–1896), *Lișcoiu* (vezi nr. 27), *Mătușoiu* (vezi nr. 30), *Porcăroi* (vezi nr. 49).

63. BUCIUMU

Toponim descriptiv, a cărui semnificație lexicală originală este greu de precizat. Vezi Porucic, *Lex.*, 65, care înregistrează entopicul *bucium* „loc cu fagi“.

64. STOICA

Probabil un hidronim personal. Un *Barcu lui Stoica* apare notat în planul director de tragere al Marelui Stat Major din 1892 (Racariu, *Top.*, 103)⁵³. În H (1891–1896) găsim, la S de Tuluc., *Stoica*, grind.

⁴⁶ Lecturi probabile.

⁴⁷ Vezi Iordan, *Toponimia*, 448, nota 1.

⁴⁸ *Belciug* = entopic primit ca răspuns, în Tuluc., la întrebarea: „Cum se cheamă o apă stătătoare formată dintr-o veche albie de riu?“

⁴⁹ Un grind numit *Bostanu* sau *Bostănica* era pe teritoriul Tuluc. [ANCHETĂ].

⁵⁰ Vezi Gh. Bolocan, *Modele derivate în toponimie*, în LR, XXIV, 1975, nr. 3, p. 190.

⁵¹ Pentru *-a*, sufix toponimic, determinat de sensul entopicului, ori articol feminin care, varînd genul gramatical, evită omonimia, vezi Iordan, *Toponimia*, 393.

⁵² Vezi Iordan, *Toponimia*, 448, nota 1.

⁵³ Vezi un *Bărcu Stăși* și pe teritoriul Folt. [ANCHETĂ].

65. STRÎMBA (Balta~)

În H (1891--1896) găsim hidronimul *Strîmbele*, la S de Tuluc. [ANCHETĂ : *Strîng'itj*, ghiol și, prin polarizare toponimică, gîrlă pe teritoriul Folt., și *Bârcu Strîng'i* pe teritoriul Frum.] Hidronim descriptiv, rezultat ca la nr. 22.

66. RĂTUNDA (Balta~)

Vezi nr. 46.

67. GÎRLA GOI[I]

Situată la S de Tuluc. Hidronim personal : vezi *Goe* și *Gota* (DOR, 333). Un Dimitrie *Goe* era, la 1617, mare vornic al Țării de Jos., iar, în vremea lui Duca vodă (1693--1695 ; 1700--1703), un altul era căpitan al flinutului Covurlui (Gonța, *Satul*, 85).

68. GÎRLA FEMII

Situată la S de Tuluc. Hidronim personal : *Femie (cf. *Fimia* și *Fenie* în DOR, 52).

69. SCURTA (Balta~)

Situată la S de Tuluc. Vezi *Scurta*, ghiol între Dunăre și linia ferată Galați -- Reni, în H (1891--1896). Hidronim descriptiv, rezultat ca la nr. 22. Vezi, în apropiere, hidronimele *Strîmba*, *Rătunda* etc.

70. BALTA BRATEȘULUI

Hidronimul *Brateș* este atestat la 29 aprilie 1552 (DIR, XVI, A, II, 26--27). De fapt, prima mențiune este din 15 iulie 1448 când, într-un hrisov de la Petru voevod dat lui Cernat Ploscaru, e pomenită „gîrla *Brateșului*“ (Giurescu, *Ist. pesc.*, 76). Într-un

document din 1836 întîlnim hidronimul *Gîrla lui Brateș* (ASI, Tr. 379, f. 282--285)⁵⁴. Pentru alte numiri topice *Brateș*, vezi Giurescu, *Ist. pesc.*, 77. În DOR, 215 : din *Brat* + suf. *-eș*⁵⁵.

71. TONCEȘTI (Siliște~)

Satul *Toncești* de lângă Lacul Brateș există sigur de la începutul secolului al XVII-lea, căci solul polon Woicieh Miaskowski, fiind la Galați în 1640, notează în jurnalul său : „am mers patru mîle pînă la satul Toncești“ (*Călători*, 159). În contractul de arendare a Bălții Brateșului, încheiat, la 17 martie 1838, de Nicolae Privileghie cu Mitropolia Moldovei, este trecută și „siliștea *Tonceștii* ce merge pînă în gîrla Repede“ (APR, XIII, 2, p. 200). Oicounim personal : de la antroponimul *Tomcea* (vezi *Dacoromania*, IV, 863 și DOR, 163)⁵⁶.

72. LOCUL MĂNĂȘTIRII SPIRIDONIEI

Domnitorul Constantin Racoviță a dăruit Mănăstirii Sf. Spiridon din Iași, la 1 ianuarie 1757, „tot locul domnesc ce iaste în tîrgul Galați“, adică „den sus la malul Dunării la schele din scursura ce iaste din susul magaziei Docuzluluiui⁵⁷, malul Dunării în giosu pînă în gîrla Reapidii, adică pînă în Brateș, de acolo tot alături cu Brateșul spre apus pînă la gura scursurii la Dunăre, unde iaste magazia Docuzluluiui“ („Ion Neculce“, IX, 1931, p. 158).

⁵⁴ Apud Platon, *Din lupta*, 105.

⁵⁵ Originea numelui lacului l-a interesat pe Dimitrie Cantemir care, în *Descrierea Moldovei*, îi pune în legătură cu *brilolații*, neam celtic trăitor cîndva în Bugeac. Gh. Asachi vorbește de „un vechi nume al Prutului“ : *Brutus*, de la care lacul s-a numit *Brutis* și, apoi, *Brateș* (apud Munteanu--Birlad, *Galații*, 20). Menționăm, tot ca o curiozitate, și etimologia propusă de Mih. Drăghicescu, *Istoricul principalelor puncte pe Dunăre de la gura Tisei pînă la mare și pe coastele Mării Negre de la Varna la Odesa*, București, 1943, p. 369 : „Păreră mea este că numele ar putea prea bine deriva de la *Brataci*, nume ce italienii comerciali l-ar fi putut da, în timpul șederii lor pe Dunăre, la începutul mileniului actual, și în considerația marelui cantități de broaște ce conținea. Vorba *Brataci* s-ar putea, destul de ușor, prin modificarea cuvîntului, să fi devenit *Brateci* și, în fine, *Brateș*“. Nu exclude însă nici posibilitatea ca „numele să fie slav și atunci Братешь să însemne că lacul era (. . .), în timpul inundațiilor (. . .), frate cu Dunărea, din cauza apropierii lor (. . .)“.

⁵⁶ Vezi și Paul V. Păltănea, *Din toponimia județului Galați. Nume dispărute din bazinul Birladului și Siretului (III)*, în LR, XXXV, 1986, nr. 5, p. 436--437.

⁵⁷ Constantin Docuzlolu avea magazine pe locul Epitropiei Sf. Spiridon (vezi Paul Păltănea, *Istoria Galaților din cele mai vechi timpuri pînă în 1918*, teză de doctorat, ms. p. 257).

II. Toponime trecute pe hartă

BĂDĂLANU

Este greu de precizat când s-a constituit acest cartier al orașului Galați; probabil pe la sfârșitul secolului al XVII-lea sau începutul secolului al XVIII-lea. Sigur este că la 1 ianuarie 1753, când se dăruiește Mănăstirii Sf. Spiridon din Iași „locul domnesc” din Galați, loc din care făcea parte și Bădălanul, aici erau dughene, case și magazii. Vezi și cartea domnească dată de domnitorul Șcarlat Ghica la 11 iulie 1758 (ASI, *Eptiprota generală Sf. Spiridon*, pac. 20/2). Toponim personal: din antroponimul *Bădălan* (cf. Iordan, DNFR, 52)⁵⁸.

BĂLĂCENII

Fost sat pe teritoriul Folt., în partea de S. Atestat la 25 februarie 1543 (DIR XVI, A, I, p. 407). Nu se știe când a dispărut. La 29 aprilie 1813 era în posesia postelnicului Teodor Balș (ASI, *Anaforale*, 2, f. 274), iar la 24 ianuarie 1841 a fost cumpărat, împreună cu moșia Foltești, de vornicul Alecsandri (ASB, *Doc. ist.*, CDXXXII/21). Oiconim personal: din antroponimul *Balac* < *Băl* + suf. *-ac* (DOR, 195).

CEALMĂU

Fost sat la S de Folt. (Platon, *Contribuții*, 58). Este trecut pe harta lui F.G. Bawr din 1781, dar nu este indicat în catagrafia din anul 1772–1774. La 21 august 1826 este amintită *Girila Cialmăului* (ASI, *Anaforale*, 2, f. 272), iar în 1831 *Slobozia Cialmău* (Platon, *Contribuții*, 58). [ANCHETĂ: *Șalmăy*, „fost han turcesc, acuma IAS” (Folt.), *La Șalmay*, punct de pescuit (Măst.).] Vezi *Cealmău*, vale mlăștinoasă în Folt. (Pacu, *Dict. Cov.*, 36) și *Rateșul*

Cealmău în H (1891–1896). Oiconim personal; comp. tc. *cealma* „turban”.

COTU BRÎNZII

Cot al Prutului în dreptul satului Brînza, situat pe malul stîng al Prutului. Toponim descriptiv⁵⁹.

FOLTANA

Loc în Tuluc. Pe un plan din 15 august 1825 al moșiei Sultanu sau Cinci Ciîni este menționată, la N de Satu Costii, moșia *Foltanu* (ASB, *Planuri Covurlui*, 2). Toponim descriptiv, rezultat prin toponimizarea absolută a entopicului *fołtán*, s.n. „bucată”, „petic de pămînt, de pădure” < magh. *fołt* „idem”. Cuvîntul, cu circulație în Transilvania și în graiul moldovenesc, este viu în zonă. [ANCHETĂ: se zice mai mult '*fołtán dî sk'in*(⁶⁰)' (Măst.), '*fołtán dî pom*', '*fołtán dî păduri*' (Folt.).] La Șiv. și Tuluc. înseamnă și „insuliță de stuf”, „masiv de stuf”⁶⁰. În H (1891–1896): *Foltanu Ciocu* și *Foltanu Costanda*, în baltă, la S de Tuluc. [ANCHETĂ: *Follánu Gălățenilor*, pe teritoriul Tuluc., în baltă.]

FOLTEȘTI

Sat, comună. Atestat la 15 iulie 1448 (DRH, A, I, 397–398). Oiconim personal: din antroponimul *Folle(a)* (vezi DOR, 275–276 și Pătruț, *Onomastica*, 46)⁶¹.

FRUMUȘIȚA (~ a lui Iorgu Ghica)

Sat la gura văii Frumușița. Atestat la 22 ianuarie 1593, când este numit *Iuriești* (DIR, XVI, A, IV, 307–308, considerat de editor „îndoicnic”). Într-un plan al unei părți din moșia satului Ijdîleni, întocmit la 19 septembrie 1846, se precizează că aceasta se mărginea cu *Urtești* sau *Frumușița* (ASG, CAG, sec. a II-a, 1914, dos. 2, f. 60). Nu

⁵⁸ În unele lucrări referitoare la istoria orașului Galați se afirmă că acest nume ar fi fost dat de turci. În 1551, aceștia au pus stăpînire pe „moșia din imediata apropiere a schelei numită de ei *Bădălan* (s.n.), unde își instalează vameși” (*Județul Galați*, 50); „...numele turcesc de *Bădălan* (s.n.) îl întâlnim în cele mai vechi acte despre Galați” (Munteanu–Birlad, *Galații*, 39).

⁵⁹ Vezi și un Neculai *Brînza*, care trăia în Tuluc. în 1823 (Platon, *Contribuții*, 71).

⁶⁰ Vezi și Sadoveanu, *Opere*, ediție apărută sub supravegherea autorului, ESPLA, *București*, vol. XVI, p. 66.

⁶¹ Interesant de observat că *Follea* este și numele unui munte în zona Sibiului, numit, probabil, după proprietarul lui (Petrović, *Studii*, 204).

putem menționa când începe să se folosească toponimul *Frumușița*⁶². La 20 decembrie 1705, moșia satului, poate numai o parte, se numea *Frumușeni* (ASB, *Doc. ist.*, CLVIII/172). Oiconim format prin polarizare toponimică (Racariu, *Top.*, 101).

IEZERUL COVURLIULUI

Situat între Măst. și Col., format de țărmul Covurliului (Pacu, *Dief. Coll.*, 39). Atestat la 15 iulie 1448 (DHR, A, I, 397–398). [ANCHETĂ: *Băla Covurliului* (Măst.).]⁶³ Hidronim apărut prin derivare toponimică.

IJDILENI (~ al lui Rosel)

Parte a satului Ijd. Oiconim personal de la antroponimul *Ijdele* (vezi Racariu, *Top.*, 102)⁶⁴. În 1829, postelnicul Iorgu Ghica, proprietar al moșiei Frumușița, se afla în judecată cu Smaranda Negre-Conachi pentru „doi băbini” din trupul moșiei Ijdileni: *Ijdele* și Rogojină (ASI, *Anaforate*, 39, f. 25–30; tr. 379, op. 410, dos. 1, f. 30). *Ijdilenii ai lui Rosel* reprezentau partea primită ca zestre, la 10 februarie 1831, de Călina Negre, căsătorită cu Vasile Rosetti-Pribești⁶⁵. Bunicul Călinei Negre, stolnicul Constantin Negre, cumpărase a patra parte din moșia satului Ijdileni la 1 decembrie 1776 (ASB, ms. 533, f. 24, 53; ASI, tr. 379, op. 410, dos. 1, fila 30).

ODAIA LUI MANOLACHE

Sat, com. Vinători. Numele îi vine de la *Manolache*, feciorul lui Tudor pircălabul de Galați (informație din 20 decembrie 1705; ASB, *Doc. ist.*, CLVIII/172). Pe un plan din 15 august 1825 este marcată *Odaia Cinci Ciini* sau *Munteni* (ASB, *Planuri Covurliu*, 2), care începea din malul Lacului Brateș și se întindea pînă aproape de Valea Rățoiului (H 1 : 100 000, Liești, însemnat *Rățoia*), unde se mărginea cu *Ripa lui Manolache*.

La 19 octombrie 1839 se spunea că, „din vechi”, moșia *Odaia lui Manolache* a fost numită „*Cinci Ciini* sau *Munteni*” („Foaia sătească”, I, nr. 33, 11 noiembrie 1839, p. 169).

Munteni, atestat în 1660. Domnitorul Ștefăniță Lupu dăruiește Mănăstirii Trei Ierarhi, la 14 august 1660, „o slobozie Munteni lângă Brateș, ce iaste în ținutul Covurliului care slobozie au strinsu din pajște cinstit părintele domniei mele Vasile Vodă. Acia slobozie au dat-o părintele domniei mele sfintei mănăstiri să fie de treabă maisterilor de vinat pești la Brateș” (ASB, ms. 579, f. 149’).

Cinci Ciini, atestat la 9 iunie 1678 (ASB, AN, MMCMV/32, nr. 123; ASI, *Doc.*, 101/12).

Odaia lui Manolache, atestat la 8 septembrie 1675, când domnitorul Dumitrașcu Cantacuzino poruncește lui Adam căpitanul să hotărniciească siliștea unde este *Odaia lui Manolache*, ginerele lui Șerban (CDM, III, nr. 2474).

Nu este exclus ca documentul din 8 septembrie 1675 să se refere la un alt sat stăpînit de Manolache, anume Tomuzeni

Satul *Tomuzeni*, atestat la 19 august 1679 (ASB, AN, CLXXXII/3, nr. 7; vezi și CDM, IV, nr. 412), era pe valea Suhurluului și se întindea, probabil, spre răsărit, pînă în hotar cu Muntenii. Mai tirziu, Tomuzenii s-au numit *Ripa lui Manolache*. La 2 iunie 1786, Ion Rale, vornic de poartă și Ioniță Diina, mazil, fac hotărnicirea moșiei *Ripa lui Manolache* (ASB, ms. 534, f. 36–38). Ulterior, la 2 iunie 1847, moșia va fi numită *Ripa* sau *Valea Cănunii* (ASI, *Curtea d. Apel Iași*, sec. I, 1840, doc. 807, f. 1).

La o dată pe care nu o cunoaștem, moșia *Cinci Ciini* sau *Munteni* s-a înjumătățit: o parte a rămas cu numele *Odaia lui Ma-*

⁶² Țărmul *Frumușița*, reținut de Racariu, *Top.*, 101, ca atestat în 1503, era în stînga Prutului și se vărsa în Iezerul Roșu (DRH, A, III, 558).

⁶³ Entopiecul *iezer* circula în zonă cu sensul „mijlocul bălții, ghiolului etc. care nu se acoperă cu stuf”. Un *Iezeru*, hidronim, a existat lângă Tuluce. Vezi H (1891–1896), unde e notat toponimul *Grindu Iezeru*.

⁶⁴ Vezi *Ijdelea*, ghiol în H (1891–1896).

⁶⁵ Gheorghe Ungureanu, D. Ivănescu, Virginia Isac, *Documente*, București, 1973, p. 195.

nolache, iar altă parte s-a numit *Odaia Movilei* (vezi „Foaia sătească“, I, 1839, nr. 19, 6 august, p. 98).

RĂDENI

Fost sat pe teritoriul Stoic. Atestat la 12 ianuarie 1495, la nord de „piscul mare ce-i zic *Celățuia*“⁶⁶. [ANCHETĂ: *Țelățuia*, deal (Stoic.).] Oiconim personal: din antroponimul *Radu* (vezi Iordan, *Toponimia*, 173).

SATU COSTIȚI

Sat, comuna Vinători. S-a format probabil la sfârșitul secolului al XVII-lea sau începutul secolului al XVIII-lea. În anii 1772–1774 avea o populație desul de numeroasă (72 de case)⁶⁷. În acești ani era proprietatea paharnicului Afanasachi Ramadan și se numea *Satul Odaia Costii*. Oiconim personal.

ȘĂLĂIEȘTI

Sat dispărut. Atestat la 25 februarie 1543 (DIR, XVI, A, I, 407: în text *Săliștii*; ASI *Anaforale*, 2, f. 273: în text *Sălieștii*), când Petru Rareș întărește mănăstirii Moldovița o jumătate din iezerul Oreahov. În 1742 era „siliște fără oameni și cu bălți de pește“⁶⁸. Oiconim personal. De la antroponimul *Șalău* (DOR, 460; vezi și Giurescu, *Ist. pesc.*, 299–300).

ȘIVIȚA

Sat, com. Tuluc. Atestat la 3 aprilie 1588, când mănăstirea Galata cumpără satul, de la domnitorul Petru Șchiopul (DIR, XVI, A, III, 382–383). Oiconim personal: de la antroponimul *Șiviț*. Un Gligor *Șiviț* este amintit la 15 iunie 1599, pentru o cumpărătură din satul Măstăcani, deci în apropiere de Șiv. (DIR, XVI, A, IV, 262).

SLOBOZIA MOVILĂ

Fostă, probabil, pe teritoriul com. Vină-

tori. Vezi și Pacu, *Dicț. Cov.*, 149. Atestată într-o catagrafie din 1828 (ASI, *Litera S*, dos. 143, f. 116). Numită și *Odaia Marii* (29 septembrie 1844; ASG, CAG, sec. a II-a, 1865, dos. 20, f. 2). Vezi la Pacu, *Dicț. Cov.*, 63: *Cucouana Maria*: „numele popular și vechi al moșiei *Slobozia Movilă*“. Oiconim personal. Primul nume, de la familia *Movilă*. Ioniță *Movilă* cere să se vîndă această moșie la 3 iulie 1839 (vezi „Foaia sătească“, V, nr. 19, 6 august 1839, p. 98). Cel de al doilea, de la *Maria Movilă*, căsătorită, înainte de 6 aprilie 1815, cu Alexandru Stamatîn (*Uricariul*, XX, 322–325, 318–320). *Maria Movilă* oferă spre vînzare, la 20 noiembrie 1888, moșia ei *Slobozia Movilei* (vezi „Poșta“, Galați, VIII, 1888, nr. 258, 20 noiembrie, p. 3).

STOICANI

Sat, com. Folt. A existat, probabil, în vremea lui Ștefan cel Mare, ca și satul vecin Rădeni, atestat la 12 ianuarie 1495 (Păltănea, *Un document*, 789). Este amintit la 5 mai 1623 (ASG, *Tribunalul Covurlui*, sec. I, dos. 2, f. 47). Oiconim personal: din antroponimul *Stoica* (vezi DOR, 376).

TATARCA (~a postelnicului Ioan Jora)

Sat, com. Tulucești. Satul s-a numit la început *Tătărani*. Așa este atestat la 29 aprilie 1552 (DIR, XVI, A, II, 26–27). La 16 noiembrie 1679 se folosea forma de *Tătărani*⁶⁹, iar la 2 aprilie 1681 forma *Tătarea* (Mihail, *Doc.*, 80–81). Postelnicul Ioan Jora a ajuns să stăpînească moșia satului după 1816, când era a urmașilor căminarului Gheorghe Șerban⁷⁰. Oiconim personal: din antroponimul *Tătar* (vezi DOR, 387)⁷¹.

⁶⁶ Păltănea, *Un document*, p. 789–790.

⁶⁷ P.G. Dmitriev, *Recensămintele populației Moldovei din anii 1772–1773 și 1774*, în vol. *Moldova în epoca feudalismului*, vol. VII₂, Chișinău, 1975, p. 77–78.

⁶⁸ Ioan Bogdan, *Sămile mănăstirilor de țară din Moldova pe anul 1742*, în „Buletinul Comisiei Istorice a României“, I, 1915, p. 250.

⁶⁹ C.A. Stoide, D.L. Stăhiescu, *Vornicenii. Un sat dispărut din finutul Covurlui*, Galați, 1941, p. 17.

⁷⁰ Corneliu Istrati, *Condica visteriei Moldovei din anul 1816*, Iași, 1979, p. 54.

⁷¹ Pentru toponimele care mai păstrează amintirea vechilor așezări ale robilor tătari, vezi Gonța, *Satul*, 313 și Iordan, *Toponimia*, 287.

TĂMĂOANI

Sat, com. Frum. Atestat la 14 septembrie 1606 (DIR, XVII, A, II, 64–66). Racariu, *Top.*, 103, consideră că numele poate fi pus în legătură cu apelativul *tumăni* „hoardă a tătarilor“, aflat în cronica lui Gr. Ureche, socotind că „toponimul *Tătarca*, sat în comuna vecină, sprijină această ipoteză“⁷². Oiconim personal: din antroponimul *Tama* + suf. *-ani* (DOR, 163).

TULUCEȘTI

Sat, comună. Atestat la 11 aprilie 1552 (DIR, XVI, A, II, 21). La 7 iulie 1552 este amintită, în legătură cu moșia satului, „gîrla lui Tuluc“ (Mihail, *Doc.*, 45). Vezi și H (1891–1896). [ANCHETĂ: *Tulăcu*, gîrlă, ieșea din Prut și dădea în gîrla Petrecasa (Tuluc.); *Rîpa lui Tulăc*, rîpă la S de Tuluc., în apropierea Galațiului.] Oiconim personal: din antroponimul *Tuluc* (vezi DOR, 393).

VADU UNGURULUI

Cartier al orașului Galați, în apropiere de Lacul Braș. Atestat la 4 martie 1644,

cînd Paraschiv, feciorul lui popa Iane din Galați, vinde o vie la *Vadu Ungurilor*, între vile domnești (ASB, *Mănăstirea Sf. Sava Iași*, XXXIII/14). La 21 august 1826, *Vadu Ungurului* încă exista ca sat (ASI, *Anaforale*, f. 272). Oiconim personal. Din etn. *ungur* sau antroponimul *Ungurul* (vezi DOR, 400)⁷³. După unele informații, vieri unguri au fost aduși să lucreze podgorii care existau, prin veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea, între Barboși și Filești, în perimetrul actual al orașului (cf. Munteanu-Birlad, *Galați*, 21; vezi și *Județul, Galați*, 63). Că în apropierea orașului se găseau vii, stă dovadă toponimia urbană: *Ulița Viilor* (actuala Nicolae Bălcescu)⁷⁴ și *Via Căpitan Anghel*⁷⁵. Călătorul Petru Bogdan Bakšić menționa, la 22 septembrie 1641, că în Galați „sînt 43 de catolici (...) de origine maghiară, dar puțini din ei mai știu ungurește, ei vorbesc românește“ (*Călători*, 227). Un Ianăș *Ungurul*, șoltuz de Galați, e pomenit într-un document din 18 mai 1655⁷⁶.

III. Toponime întîlnite în documentele legate de proces

BALTA BĂLII

Lingă Măst. Atestat la 3 mai 1765 (ASI, *Anaforale*, 2, f. 269). Hidronim personal: din antroponimul *Bal* (cf. DOR, 194), *Bală* (vezi și Pătruț, *Nume*, 93) sau *Băla* (Reguș, *Antroponimele*, 219), care stă la baza a numeroase toponime în diferite zone⁷⁷.

BELĂHUTU

Situat la S de Tuluc. Atestat la 21 august 1821 (ASI, *Anaforale*, 2, f. 272^v). Hidronim probabil personal.

CIRIT

Zonă Măst.—Folt. Atestat la 30 iunie 1639 (ASI, *Anaforale*, 2, f. 266^v: „14 pă-

minturi cit ține piste tot pînă în malul Prutului cu bălți și gîrle și din izvorul *Cirilului* (...). Hidronim descriptiv: eptopicul *cirit < ucr. (*o*)*čeret* „păpuris“, care a stat la baza derivatului *ciritei* (DA).

COTUL LUI GÎRLEȘTI

Era pe lingă Cealmău. Citat la 21 august 1826 la o cercetare pentru Măst. făcută de postelnicul Ioan Jora (ASI, *Anaforale*, 2, f. 272). Toponim descriptiv. Probabil că *Gîrlești* era numele vreunui cătun al Folt., întrucît toponimele în *-ești* au la bază un nume de grup.

⁷² Vezi, pentru tat. *tümen*, Gonța, *Satul*, 133 și urm.

⁷³ Vezi și *Zăvoiu Ungurului*, *Dealul Ungurului*, toponime pe teritoriul Măst. [ANCHETĂ].

⁷⁴ *Județul Galați*, 76.

⁷⁵ Vezi A. Gotcu, *Nămirea stradelor noi și vechi ale orașului Galați*, Galați, 1866.

⁷⁶ Constantin C. Giurescu, *Istoricul podgoriei Odobeștilor din cele mai vechi timpuri pînă la 1918*, București, 1969, p. 23.

⁷⁷ Cf. Gh. Bolocan, *Etimologii toponimice*, în „Analele Universității din Craiova“, seria Științe filologice, X, 1982, p. 35–36. Vezi și Iordan, *Toponimia*, 106.

DRĂCULEȘTI

Sat, com. Măst. (Pacu, *Dicț., Cov.*, 67).
 Atestat la 14 aprilie 1584 (DIR, XVII, A, III, 249–250). Este mai vechi de această dată, căci, la o hotărnicire făcută de Simion Cheșcu, păstrată într-o copie din 20 mai 1816, a fost prezentat „ispisocul de la domnu Petru voevod leat 1527” (ASI, *Anaforele*, 2, f. 271). Este greșită afirmația „Măstăcanii ce din vechi îi zie și *Drăculești*”, întâlnită într-un document din 28 aprilie 1813 (ASI, *Anaforele*, 2, f. 274^v; *Anaforele*, 13, f. 87). Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, satul Drăculești se numea *Țolca* (Pacu, *Dicț. Cov.*, 67). [ANCHETĂ: *La Țolca*, punct

în Măst.] Oiconim personal: din antroponimul *Dracul* (vezi DOR, 263).

MĂSTĂCANI

Sat, comună. Atestat la 14 aprilie 1584 (DIR, XVI, A, III, 249–250; vezi și ASI, *Anaforele*, 2, f. 266–273). Oiconim personal: din antroponimul *Măstăcan*⁷⁸ (vezi și Iordan, *Toponimia*, 80).

PĂRUL (Pîrul~)

[ANCHETĂ: *Pîrul Părului* și, prin extensie toponimică, *Vălea Părului* Măst.] Valea Părului, numită astăzi *Valea Roșcani*, trece prin marginea de E a Măst. și se termină în Chineja (vezi și Pacu, *Dicț. Cov.*, 172). Hidronim descriptiv. Atestat la 27 mai 1591 (DIR, XVI, A, IV, 27).

SIGLE ȘI ABBREVIERI

Localități

Folt. — Foltești, sat, com.
 Frum. — Frumușța, sat, com.
 Ijd. — Ijdileni, sat, com. Frumușța.
 Măst. — Măstăcani, sat, com.
 Rog. — Rogojeni, sat, com. Suceveni.
 Stole. — Stoicani, sat, com. Foltești.
 Șiv. — Șivița, sat, com. Tulucești.
 Tăm. — Tămăoani, sat, com. Frumușța.
 Tăt. — Tătarca, sat, com. Tulucești.
 Tuluc. — Tulucești, sat, com.

BIBLIOGRAFIE

- AN=Achiziții noi (fond de arhivă).
 APR=Analele Parlamentare ale României, vol. I–XVII, 1890–1915.
 ASB=Arhivele Statului București.
 ASG=Arhivele Statului Galați.
 ASI=Arhivele Statului Iași.
 Bogrea, *Pagini*=Vasile Bogrea, *Pagini istorico-filologice*, Cluj, 1971.
 CAG=Curtea de Apel Galați.
 Călători=Călători străini în țările române, vol. V, București, 1973.
 CDM=Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva Centrală a Statului, vol. I–V, București, 1957–1975.
 Costăchescu, *Doc.*=Mihai Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. I–II, Iași, 1931–1932.
 Costăchescu, *Doc. Bogdan*=Mihai Costăchescu, *Documente moldovenești de la Bogdan Voevod* (1504–1517), București, 1940.
 Costăchescu, *Doc. Ștefăniță*=Mihai Costăchescu, *Documente moldovenești de la Ștefăniță voevod* (1517–1527), Iași, 1943.
 DIR=Documente privind istoria României. A. *Moldova*, vol. I–XI, București, 1954–1957.
 DOR=N.A. Constantinescu, *Dictionar onomastic românesc*, București, 1963.
 DRH=Documenta Romaniae Historica, vol. I–III, București, 1975–1980.
 Giurescu, *Ist. pesc.*=Constantin C. Giurescu, *Istoria pescuitului și pisciculturii în România*, vol. I, București, 1957.

- Gonța, *Satul* = Alexandru I. Gonța, *Satul în Moldova medievală. Instituțiile*, București, 1986. H(1891—1986) = Harta sc. 1 : 100 000, cu ridicare din anii 1891—1896 (ASG, *Colecția hărți*, nr. 213).
- Jordan, DNFR = Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, 1983.
- Jordan, *Toponimia* = Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, 1963.
- Județul Galați = *Județul Galați pe scara timpului*, Galați, 1972.
- Mihail, *Doc.* = Paul Mihail, *Documente și zapise moldovenești de la Constantinopol (1607—1806)*, Iași, 1948.
- Moldovanu, *Principii* = Dragoș Moldovanu, *Principii ale lexicografiei toponimice*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, tomul XXII, 1972.
- Munteanu-Birlad, *Galații* = Gh. N. Munteanu-Birlad, *Galații*, Galați, 1927.
- Pacu, *Dicț. Cov.* = Moise N. Pacu, *Dicționar geografic al județului Covurlui*, Galați, 1893.
- Pascu, *Sufixe* = G. Pascu, *Sufixe românești*, București, 1916.
- Păltânea, *Un document* = Paul Păltânea, *Un document de la Ștefan cel Mare*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A.D. Xenopol»”, Iași, XXII, 1985, nr. 2.
- Pătruț, *Nume* = Ioan Pătruț, *Nume de persoane și nume de locuri românești*, București, 1984.
- Pătruț, *Onomastica* = Ioan Pătruț, *Onomastica românească*, București, 1980.
- Petrovici, *Studii* = Emil Petrovici, *Studii de dialectologie și toponimie*, București, 1970.
- Platon, *Contribuții* = Gh. Platon, *Contribuții la cunoașterea situației locuitorilor din regiunea „bălții” Brateșului în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza» Iași” (serie nouă), secțiunea III (științe sociale), tom. III, 1957, fasc. 1—2.
- Platon, *Din luptă* = Gh. Platon, *Din lupta marilor boterimi pentru acapararea de noi pământuri în prima jumătate a secolului al XIX-lea — Balta Brateșului*, în „Studii și cercetări științifice”, seria III (științe sociale), anul IV, 1955, nr. 3—4.
- Porucic, *Lcx.* = T. Porucic, *Lexiconul termenilor entopiei din limba română în Basarabia*, Chișinău, 1931.
- Racariu, *Top.* = Grigore Racariu, *Toponimia comunei Frumușița, județul Galați*, în vol. *Lucrările celui de al II-lea simpozion «Cercetări teoretice și aplicative în domeniul filologiei» Secția a II-a, „Lingvistică”*, Galați, 1982.
- Reguș, *Antroponimele* = Aspazia Reguș, *Antroponimele feminine — nume individuale din documentele slavo-române sec. XIV—XVI*, în SCL, XXV, 1984, nr. 3.
- Stahl, *Studii* = Henri H. Stahl, *Studii de sociologie istorică*, București, 1972.
- Țurlan, *Din terminologia* = Valentin Țurlan, *Din terminologia entopică legată de pescuit (II)*, în *Lucrări științifice* (culegere a Institutului Pedagogic), Galați, 1970.
- Țurlan, *Termeni* = Valentin Țurlan, *Termeni pentru noțiunea „baliă” în zona Dunării*, în „Buletinul Universității din Galați”, fascicula I, Științe sociale și umaniste, anul VI, 1983.
- Vincenz, *Traité* = André de Vincenz, *Traité d'anthroponymie houlzoule*, München, 1970.
- Vințeler—Chirilov, *Microtoponimia* = O. Vințeler și P. Chirilov, *Microtoponimia Bălții Brăilei*, în CL, XVI, 1971, nr. 2.

DE LA TOPONYMIE DE BALTA BRATEȘULUI

RÉSUMÉ

L'étude présente une partie de la toponymie de la région connue sous le nom de *Balta Brateșului*. Elle compare les données enregistrées sur une carte de 1831 avec celles trouvées sur le terrain à l'occasion des enquêtes pour le *Tezaurul toponimic al României*. Pour expliquer l'origine des noms pris en discussion, les auteurs ont fait appel, dans une égale mesure, aux informations contenues dans des documents anciens et à celles offertes par les sujets enquêtés.

Universitatea din Galați
Str. Republicii. nr. 47